

Gian Biaggio Conte, *Dějiny římské literatury*. Z italského originálu *Letteratura latina. Manuale storico dalle origini alla fine dell'impero romano* (Firenze, Le Monier 1996) přeložil kolektiv autorů pod vedením doc. PhDr. Dagmar Bartoňkové, CSc. Praha: KLP – Koniasch Latin Press 2003, 792 stran. ISBN 80–85917–87–4.

Překlad *Dějin římské literatury* od profesora klasické filologie z univerzity v Pise (Itálie) Gian Biagia Conta, který se počátkem roku 2003 objevil na českém knižním trhu, uzavřel několikaleté úsilí překladatelského týmu Masarykovy Univerzity Brno, vedeného doc. PhDr. Dagmar Bartoňkovou, CSc. (Ústav klasických studií FF MU), zprostředkovat po více než půl století trvající odmítnutí všem zájemcům o antiku, především pak studentské části akademické obce, souvislé a zároveň odborně fundované dějiny antické literatury, odrážející trendy moderní klasické filologie a splňující nadto všechny předpoklady současného učebního textu. A těmto kvalitám se „učebnice“ G. B. Conta nepochybně těší.

České vydání zahajuje krátká poznámka D. Bartoňkové (s. 17), která pomyslně předává slovo úvodu samotného autora (s. 18–22). V něm se G. B. Conte vyjadřuje k základním „axiomům“ své práce, tj. vysvětluje a obhajuje její formální i obsahovou strukturu. Hned v počátečním odstavci první kapitoly potom znovu, již konkrétně ukazuje, jakým směrem se jeho římské literární dějiny budou ubírat. Tím, že zužuje pojem literatury na „uměleckou produkci zachycovanou pomocí písma“ (s. 25), může nejen přijmout jako počátek dějin římské literatury konkrétní datum, totiž již Římany obecně akceptovaný rok 240 př. Kr., ale také vyjasnit problematiku předcházející římské literární produkce jejím přirovnáním k literární prehistorii. Naznačuje, že se tu pouští na tenký led dohadů a nepřímých informací, které historikovi literatury neumožňují žádný serióznější přístup než archeologickou rekonstrukci (s. 25–39). Po jejím nastínění se už ovšem Conte plně nočí do postupného představování jednotlivých literárních druhů pěstovaných v první historicky uchopitelné době, období rané a střední římské republiky (římské divadlo: s. 40–72, 80–84, 97–105, 106–116, 130–135; řečnictví a dějepisectví: s. 73–75, 91–96, 124–130; počátky epického básnictví: s. 85–90, 117–123). Je zřejmé, že v základní linii Conte zachovává tradiční chronologii literárních dějin, tedy její návaznost na kulturně-politické dějiny, v dalších zřetelích se už ovšem od původních zvyklostí odlišuje. Neupřednostňuje totiž autoritu literátů před celistvým obrazem toho kterého literárního druhu, což musí nutně vyvážit drobnými anachronismy nebo opakováními. Toto pojetí se může – i z výše naznačeného výčtu – zdát nepřehledné, autorovi se však daří klasickou, žánrovou i osobnostní chronologii skloubit velmi ústrojně a díky tomu zobrazit literární dějiny v jejich nezjednodušené komplexnosti.

Obdobně postupuje Conte i v dalších kapitolách, v nichž se zabývá literární tvorbou v období pozdní republiky (s. 139–237), Augustovy doby (s. 239–360), raného císařství (s. 361–523) a konečně i císařství pozdního (s. 525–638), do něhož směle zahrnuje i přerod antiky ve středověk (s. 626–638). Přitom se programově vyhýbá hodnotícím srovnáním jednotlivých epoch římské literatury nebo jejich představitelů, která neuznává jako překonaný „fetišismus – založený na nadčasovém modelu klasické kultury a na morálně formativní hodnotě určitých klasických textů,“ ve svých důsledcích vedoucí k „diskriminaci textů s obrovskou literární cenou“ (s. 18). Ze stejného důvodu se autor také pokouší zvýšenou pozorností rehabilitovat pozdní období římské literatury, v minulosti nejvíce zneuznané, ať už pro údajnou nízkou kvalitu tehdejší literární produkce nebo kvůli její zdánlivé nezařaditelnosti do antiky (dané výrazným vlivem křesťanství). Snaží se ukázat zejména, že mezi pozdní antikou a středověkem nezeje na literárním poli žádná propast, ale naopak je spojuje pevné pouto postupného, nikoli nutně descendenčního přechodu.

Kniha je vybavena velmi rozsáhlým přílohovým aparátem, částečně přeloženým z originálu (chronologický přehled: s. 640–681, bibliografie: s. 682–701, repertorium řeckých autorů se vztahem k římské literatuře: s. 733–747, dva stručné glossáře: s. 748–757 a s. 758–766), zčásti doplněným či podstatně rozšířeným spolupracovnický překladatelů (výběr překladů římských autorů do češtiny, event. do slovenštiny: s. 702–732, jmenný rejstřík: s. 767–790). Chronologický přehled je nad rámec očekávání obohacen užitečným srovnáním s řeckou kulturně-historickou situací, bibliografie zase nabízí – pokud vezmeme v úvahu její obrovský rozsah – velmi dobrý přehled významných edic textů jednotlivých autorů i základní sekundární literatury. Invenční je pro českého čtenáře doplnění publikovaných českých i slovenských překladů

antických děl, dobrou pomůckou pro studenty je potom vysvětlení základních literárněteoretických pojmů v slovnících na konci.

Zvláštní pozornost si zaslouží nepřehlédnutelná grafická úprava knihy. Kromě pomocných marginálií je orientace v knize značně zjednodušena několikaúrovňovým rozlišením vlastního výkladu, které zřetelně odděluje jednotlivé typy textu. Základní informace díky tomu jasně vynikají mezi různými doprovodnými komentáři i životopisnými medailónky. Oproti italské verzi je české vydání navíc oživeno drobným obrazovým materiálem, zejména přetisky dochovaných portrétů či bust jednotlivých literárních osobností.

Volbu Contovy předlohy lze závěrem charakterizovat – jak pro poctivost a mnohostrannost zpracování, tak i čtivost textu – jako velmi vhodnou (což dosvědčují i pochvalné ohlasy, např. hodnocení Miloše Štědrně v dubnovém vydání *Univerzitních novin* (Listu Masarykovy univerzity a nadace Universitas Masarykiana), roč. 10, 2003, č. 4, s. 79, nebo ocenění publikace Martinem C. Putnou jako 2. nejlepší knihy roku 2003, *Lidové noviny* – Mimořádné vydání přílohy Orientace, 27. 12. 2003). Celý překladatelský tým (doc. PhDr. Dagmar Bartoňková, CSc.; doc. PhDr. Petr Kyloušek, CSc.; prof. PhDr. Jana Nechutová, CSc.; Mgr. Petra Psíková; PhDr. Daniela Urbanová, Ph.D.; Mgr. Šárka Vilasová-Freddo) i všichni jeho spolupracovníci (Mgr. Petr Kitzler; Mgr. Linda Morisová; Mgr. Irena Radová, Ph.D.; Mgr. Taťána Vykypělová, Ph.D.; i PhDr. Jiří K. Kroupa) při práci na ní se ctí navázali na v roce 2001 vydaný překlad *Dějiny řecké literatury* od předního italského odborníka, profesora Luciana Canfory (její recenzi viz *Univerzitní noviny*, roč. 8, 2001, č. 11, s. 55).

Katarina Václavková Petrovičová

Prosimetrum Crosscultural Perspectives on Narrative in Prose and Verse. Ed. J. Harris and K. Reichl, D. S. Brewer, Cambridge 1997, stran 436.

Když jsem koncem šedesátých let minulého století začala systematicky publikovat své studie o prozimetru v antické literatuře, zdůrazňovala jsem, že střídání prózy a veršů je velmi starý jev, který existoval např. v literatuře indické, semitské, islandské, keltské atd. atd. Na nutnost systematického zkoumání prozimetra a složitost i mnohostrannost problematiky s tím spojené začali pak od osmdesátých let upozorňovat badatelé v různých zemích, především však šlo o klasické filology (jen výběrem uvedu sborník univerzity v Janově z r. 1982 „Decime giornate filologiche Genovesi“, práci Američana J. C. Relihana z r. 1993, sborník *Come dice il poeta*, Neapol 1992, zvl. M. Fusillo, srov. dále H. Petersmann, P. Dronke atd.). Na poli zkoumání prozimetra se koncem minulého století podařilo za finanční podpory známé Mellon Foundation a German Scholarship Foundation (Deutsche Forschungsgemeinschaft) uskutečnit velkolepý počín, jenž nemá mnoho paralel (srov. např. poválečné studium bajky kolektivem klasických filologů a orientalistů pod vedením F. R. Adradowe), totiž zainteresovat odborníky zabývající se rozličnými světovými literaturami, aby se zamysleli nad prozimetrem v literaturách, které zkoumají. Výsledkem je velmi zajímavá komparativní studie *Prosimetrum Crosscultural Perspectives on Narrative in Prose and Verse*, jejíž jádro tvoří příspěvky z konference na počest Jana Ziolkowského, profesora srovnávací a středověké literatury na Oddělení srovnávací literatury a klasických studií Harvardské univerzity.

Publikace obsahuje 18 příspěvků z okruhů různých jazyků a jazykových skupin, vycházejících z rozmanitých stylistických tradic. Po úvodní studii z pera editorů následuje teoretické pojednání o podstatě verše a jeho důsledcích pro smíšenou formu (*The Nature of Verse and its Consequences for the Mixed Form*) od K. Hansona (Univ. of California) a P. Kiparského (Stanford Univ.), poté následují studie o prozimetru v konkrétních literaturách a jazycích. Celou sérii článků zahajuje J. Ziolkowski analýzou prozimetra v klasické tradici (45–65), užitečně je srovná ji s fundovanou publikací P. Dronka z r. 1994 (srov. naši recenzi ve SPFFBU N 1 1996, 127n.), která je rovněž zaměřena především na prozimetrum ve středověké literatuře. Ziolkowski se sice antickým prozimetrem nezabývá, nicméně odkazuje na vybranou odbornou literaturu, přičemž za užitečnou považuje právě produkci českou.